

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

28. siječnja 2015. *

„Područje slobode, sigurnosti i pravde – Uredba (EZ) br. 44/2001 – Sudska nadležnost u građanskim i trgovačkim stvarima – Potrošački ugovori – Potrošač s domicilom u jednoj državi članici koji je vrijednosne papire koje je izdala banka sa sjedištem u drugoj državi članici kupio od posrednika sa sjedištem u trećoj državi članici – Nadležnost za odlučivanje o tužbi protiv banke izdavateljice tih vrijednosnih papira“

U predmetu C-375/13,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Handelsgericht Wien (Austrija), odlukom od 20. lipnja 2013., koju je Sud zaprimio 3. srpnja 2013., u postupku

Harald Kolassa

protiv

Barclays Bank plc,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: L. Bay Larsen, predsjednik vijeća, K. Jürimäe, J. Malenovský, M. Safjan (izvjestitelj) i A. Prechal, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Szpunar,

tajnik: K. Malacek, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 21. svibnja 2014.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za H. Kolassu, P. Miller, *Rechtsanwalt*,

— za Barclays Bank plc, H. Bielez, *Rechtsanwalt*,

— za njemačku vladu, T. Henze i J. Kemper, u svojstvu agenata,

— za talijansku vladu, G. Palmieri, u svojstvu agenta, uz asistenciju P. Gentilija, *avvocato dello Stato*,

— za nizozemsku vladu, M. Bulterman, u svojstvu agenta,

— za Europsku komisiju, B. Eggers i A.-M. Rouchaud-Joët, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: njemački

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 3. rujna 2014.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 5. točke 1. (a) i točke 3. te članka 15. stavka 1. Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između H. Kolasse, koji živi u Beču (Austrija), i Barclays Banka plc (u daljnjem tekstu: Barclays Bank), sa sjedištem u Londonu (Ujedinjena Kraljevina), u vezi sa zahtjevom za naknadu štete na ime ugovorne i predugovorne odgovornosti te izvanugovorne odgovornosti za štetu te banke zbog umanjenja vrijednosti financijskog ulaganja koje je on izvršio u financijski instrument što ga je izdala ta banka.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Uvodne izjave 2. i 11. do 15. Uredbe br. 44/2001 glase:

„(2) Određene razlike između nacionalnih propisa kojima su uređeni [sudska] nadležnost i priznavanje sudskih odluka sprečavaju ispravno [otežavaju pravilno] djelovanje unutarnjeg tržišta. Nužno je da države članice koje ova Uredba obvezuje usvoje propise za ujedinjavanje pravila o sukobu nadležnosti u građanskim i trgovačkim stvarima te za pojednostavljivanje formalnosti s ciljem brzog i jednostavnog priznavanja i izvršenja sudskih odluka.

[...]

- (11) Propisi o nadležnosti moraju biti izuzetno predvidljivi i utemeljeni na načelu da se nadležnost uglavnom utvrđuje prema domicilu tuženika, pri čemu takva nadležnost mora uvijek postojati, osim u nekim točno određenim slučajevima, u kojima je zbog predmeta spora ili autonomije stranaka opravdana neka druga poveznica. Domicil pravne osobe mora biti autonomno utvrđen kako bi zajednička pravila bila transparentnija i kako bi se izbjegli sukobi nadležnosti.
- (12) Osim domicila tuženika, trebale bi postojati alternativne osnove za utvrđivanje nadležnosti, utemeljene na bliskoj vezi između suda i postupka ili radi olakšavanja ispravnog suđenja.
- (13) Kad je riječ o osiguranju, potrošačkim ugovorima i zapošljavanju, slabija strana u sporu trebala bi biti zaštićena propisima o nadležnosti tako da oni više pogoduju zadovoljavanju njezinih interesa nego što to omogućuju opći propisi.
- (14) Autonomija stranaka ugovora koji se ne odnosi na osiguranje, potrošnju ili zapošljavanje, ako [kod kojih] je dopuštena samo ograničena autonomija za određivanje nadležnosti sudova, mora se poštovati, ali uz poštovanje isključivih nadležnosti utvrđenih ovom Uredbom.
- (15) U interesu skladnog zadovoljavanja pravde potrebno je smanjiti mogućnost vođenja paralelnih postupaka i osigurati da u dvjema državama članicama ne budu donesene dvije nepomirljive presude. [...]

4 Članci 2. do 31. navedene uredbe, koji se nalaze u poglavlju II. te uredbe, uređuju pravila nadležnosti.

5 U odjeljku 1. poglavlju II. pod naslovom „Opće odredbe“ nalazi se članak 2., u kojem stavak 1. glasi kako slijedi:

„Uz poštovanje odredaba ove Uredbe, osobama [osobe] s domicilom u nekoj državi članici sudi se [mogu biti tužene] pred sudovima te države članice, bez obzira na njihovo državljanstvo.“

6 U skladu s člankom 5. točkama 1. i 3. iste uredbe:

„Osoba s domicilom u državi članici može u drugoj državi članici biti tužena:

1. (a) u stvarima koji [koje] se odnose na ugovore [ako je predmet postupka ugovor ili zahtjevi iz ugovora], pred sudom u mjestu u kojemu treba biti izvršena obveza [u kojemu je obveza izvršena ili treba biti izvršena];

(b) u svrhe ove odredbe, osim ako nije drukčije ugovoreno, mjesto izvršenja obveze je:

— u slučaju kupoprodaje robe, mjesto u državi članici u kojemu je, u skladu s ugovorom, roba isporučena ili je trebala biti isporučena,

— u slučaju pružanja usluga, mjesto u državi članici u kojemu su, u skladu s ugovorom, usluge pružene ili su trebale biti pružene;

(c) ako se ne primjenjuje podstavak (b), primjenjuje se podstavak (a);

[...]

3. u stvarima koji [koje] se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte, pred sudovima u mjestu u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi.“

7 U odjeljku 4. poglavlja II. pod naslovom „Nadležnost nad potrošačkim ugovorima“ nalazi se, među ostalim, članak 15. Uredbe br. 44/2001, koji u stavku 1. propisuje:

„U stvarima koji [koje] se odnose na ugovor koji sklapa osoba – potrošač, u svrhe za koje se može smatrati da su izvan njezine profesionalne djelatnosti, nadležnost se utvrđuje odredbama ovog odjeljka, ne dovodeći u pitanje odredbe članka 4. i članka 5. točke 5., ako:

a) je riječ o ugovoru o kupoprodaji robe s obročnom otplatom cijene; ili;

b) je riječ o ugovoru o zajmu s obročnom otplatom ili o ugovoru o bilo kakvom drugom obliku kredita, sklopljenim za financiranje prodaje robe; ili;

c) u svim drugim slučajevima, ako je ugovor sklopljen s osobom koja se bavi trgovačkom ili profesionalnom aktivnošću u državi članici u kojoj potrošač ima domicil ili ako na bilo koji drugi način usmjerava takvu aktivnost prema toj državi članici ili prema većem broju država uključujući i tu državu članicu, a ugovor pripada u područje takvih aktivnosti.“

8 Članak 16. Uredbe br. 44/2001, koji se također nalazi u odjeljku 4. poglavlja II., u stavcima 1. i 2. propisuje:

„1. Potrošač može pokrenuti postupak protiv druge ugovorne stranke bilo pred sudovima države članice u kojoj ta stranka ima domicil, bilo pred sudovima mjesta u kojemu potrošač ima domicil.

2. Postupak protiv potrošača druga ugovorna stranka može pokrenuti samo pred sudovima države članice u kojoj potrošač ima domicil.“

- 9 U poglavlju II. navedene uredbe također se nalazi odjeljak 8. pod naslovom „Provjera nadležnosti i dopustivosti“, u kojem članci 25. i 26. te uredbe glase kako slijedi:

„Članak 25.

Ako je pred sudom države članice uložena tužba koja se uglavnom tiče predmeta nad kojim sudovi druge države članice imaju isključivu nadležnost u skladu s odredbama članka 22., taj se sud po službenoj dužnosti proglašava nenadležnim.

Članak 26.

1. Ako je protiv tuženika koji ima domicil u jednoj državi članici pokrenut postupak pred sudom druge države članice, a on se ne pojavi [upusti u postupak] pred sudom, sud po službenoj dužnosti izjavljuje da nije nadležan [sud se po službenoj dužnosti oglašava nenadležnim], osim ako nadležnost proizlazi iz odredaba ove Uredbe.

2. Sud zastaje s postupkom toliko vremena koliko je potrebno da se utvrdi da je tuženik bio u mogućnosti primiti pismeno o pokretanju postupka ili istovjetno pismeno, dovoljno rano da bi mogao pripremiti svoju obranu, ili da su poduzeti svi potrebni koraci s tim ciljem.

[...]“

Austrijsko pravo

- 10 Članak 11. Zakona o tržištu kapitala (Kapitalmarktgesetz), u verziji mjerodavnoj za glavni postupak, glasio je:

„(1) Za štetu koju bilo koji ulagatelj pretrpi zbog povjerenja u informacije iz prospekta ili u druge informacije koje se zahtijevaju sukladno predmetnom saveznom zakonu (članak 6.) koje su bitne za ocjenu vrijednosnih papira ili ulaganja odgovorne su sljedeće osobe:

1. izdavatelj, za pogrešne ili nepotpune informacije do kojih je došlo njegovom krivnjom ili krivnjom njegovih podređenih ili drugih osoba čijim se uslugama koristio u izradi prospekta;
2. kontrolor prospekta, za pogrešne ili nepotpune provjere do kojih je došlo njegovom krivnjom ili krivnjom njegovih podređenih ili drugih osoba čijim se uslugama koristio prilikom provjere prospekta;

[...]

3. osoba koja je u vlastito ili tuđe ime prihvatila izjavu o prihvatu ugovorne obveze ulagatelja i ugovorni posrednik, u opsegu u kojem se angažirana osoba bavi trgovinom i posredovanjem u trgovini vrijednosnim papirima kao profesionalnom djelatnošću, a ta osoba ili njezini podređeni znali su ili zbog krajnje nepažnje nisu znali za netočnost ili nepotpunost informacija u smislu točke 1. ili provjere [...]

(2) U slučaju vrijednosnih papira ili ulaganja stranih izdavatelja prema stavku 1. točki 1. odgovorna je i osoba koja je u tuzemstvu stavila ponudu koja podliježe obvezi objave prospekta.

(3) U slučaju odgovornosti više osoba, one su zajedno solidarno odgovorne. Njihova odgovornost ne umanjuje se zbog toga što i druge osobe odgovaraju za naknadu iste štete.

(4) Odgovornost nije moguće unaprijed isključiti ili ograničiti na štetu ulagatelja.

[...]

(8) Prethodne odredbe nemaju utjecaja na zahtjeve za naknadu štete na temelju povrede drugih zakonskih odredaba ili na temelju povrede ugovora.“

11 Članak 26. Zakona o investicijskim fondovima (Investmentfondsgesetz), u verziji mjerodavnoj za činjenice glavnog postupka, propisivao je:

„(1) Stjecatelju udjela u inozemnom investicijskom fondu moraju se prije sklapanja ugovora i bez naknade uručiti pravila fonda i/ili statut društva za investicije, prospekt inozemnog društva za investicije i prijepis zahtjeva za sklapanje ugovora. Obrazac zahtjeva mora sadržavati naznaku u pogledu visine premije izdanja (*agio*) i godišnje naknade koja se plaća društvu za investicije.

(2) Prospekt mora sadržavati sve informacije koje su u vrijeme podnošenja zahtjeva od bitnog značenja za procjenu udjela inozemnog investicijskog fonda. [...] Prospekt, nadalje, mora sadržavati sljedeće informacije:

1. naziv ili tvrtku, pravni oblik, sjedište i vlastiti kapital (temeljni kapital umanjen za iznos za koji nije u cjelini uplaćen ulog i uvećan za rezerve) inozemnog društva za investicije, društva koje odlučuje o ulaganju prikupljenog novca (društvo za upravljanje), društva koje je zaduženo za trgovinu udjelima (društvo za trgovinu) kao i depozitne banke;
2. tvrtku, sjedište i adresu zastupnika i agencija za plaćanje;
3. u što se smije ulagati imovina fonda, prema kojim se načelima o tome odlučuje, stječu li se samo vrijednosni papiri uvršteni na burzi i eventualno na kojim burzama, kako se upotrebljavaju prinosi imovine fonda te može li se i u kojem obujmu dio imovine fonda držati na računu kod banke;
4. pretpostavke i uvjete pod kojima imatelj udjela može tražiti isplatu dijela imovine koja se odnosi na taj udio kao i podatak o nadležnim tijelima.

[...] Zastupnik je kao kontrolor prospekta dužan provjeriti točnost i potpunost prospekta i njegovih izmjena. Na izradu, izmjenju, provjeru i odgovornost za sadržaj prospekta na odgovarajući se način primjenjuju propisi [Zakona o tržištu kapitala] kako u pogledu izdavatelja tako i u pogledu kontrolora. [...]“

Glavni postupak i prethodna pitanja

12 H. Kolassa putem austrijske banke direktanlage.at AG (u daljnjem tekstu: direktanlage.at) u svojstvu potrošača uložio je 68 180,36 eura u certifikate X1 Global EUR Index (u daljnjem tekstu: certifikati). Te certifikate izdao je Barclays Bank, koji je upisan u registar društava Ujedinjene Kraljevine i ima podružnicu u Frankfurtu na Majni (Njemačka).

13 Prilikom izdavanja tih certifikata Barclays Bank distribuirao je osnovni prospekt koji nosi datum od 22. rujna 2005. Na certifikate se primjenjuju opći uvjeti koji su za javnost objavljeni 20. prosinca 2005. Taj je prospekt na zahtjev Barclays Banka distribuiran i u Austriji. Javna ponuda za upis vrijednosnih

papira trajala je između 20. prosinca 2005. i 24. veljače 2006., a certifikati su izdani 31. ožujka 2006. Certifikati dopijevaju na naplatu 2016. Uvjeti obveznica, nadalje, određuju mogućnost otkaza ugovora o upisu.

- 14 Navedeni certifikati izdani su u obliku obveznica na donositelja. Iznos otplate, a time i vrijednost tih obveznica ovisi o indeksu koji se oblikuje na temelju portfelja nekoliko ciljnih fondova tako da je ta vrijednost izravno vezana uz navedeni portfelj. Društvo X1 Fund Allocation GmbH, kojemu je Barclays Bank povjerio dužnost ulaganja novca prikupljenog izdavanjem certifikata, trebalo je oformiti taj portfelj i njime upravljati. Veći je dio tog novca nestao. Trenutačno se procjenjuje da je vrijednost tih certifikata nula eura, što H. Kolassa osporava.
- 15 Iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da su certifikati bili prodani institucionalnim ulagateljima koji su ih zatim dalje prodali, među ostalim, i potrošačima. U konkretnom slučaju, direktanlage.at naručio je certifikate koje je H. Kolassa želio upisati od svojeg matičnog društva u Njemačkoj, to jest društva DAB Bank AG, sa sjedištem u Münchenu (Njemačka), koje ih je pak steklo od Barclays Banka. Nalozi su se uvijek provodili u ime dotičnih društava. U skladu sa svojim općim uvjetima poslovanja, direktanlage.at proveo je nalog H. Kolasse „na račun vrijednosnih papira“, što znači da je to društvo certifikate kao imovinu za pokriće držalo u Münchenu u vlastito ime, a za račun klijenata. H. Kolassa raspolagao je samo zahtjevom za isporuku certifikata iz odgovarajućeg udjela koji je držao u imovini za pokriće, s time da do prijenosa samih certifikata na njega nije došlo.
- 16 Kao oštećeni ulagatelj, H. Kolassa podnio je tužbu na Handelsgericht Wien radi isplate naknade štete u iznosu od 73 705,07 eura na ime ugovorne, predugovorne i izvanugovorne odgovornosti za štetu Barclays Banka. Prema njegovu shvaćanju, da se Barclays Bank ponašao u skladu s pravom, on ne bi ušao u to ulaganje, nego bi kapital uložio u portfelj diverzificiranog fonda s neutralnom tržišnom orijentacijom, što bi mu omogućilo da o dospjeću ostvari traženi iznos, to jest uloženu svotu uvećanu za kamate.
- 17 H. Kolassa tvrdi da je navedeni sud nadležan primarno na temelju članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe br. 44/2001, a podredno na temelju članka 5. točke 1. podtočke (a) i točke 3. iste uredbe.
- 18 Pred sudom koji vodi postupak Barclays Bank osporava osnovanost zahtjeva H. Kolasse kao i nadležnost tog suda.
- 19 U tim okolnostima Handelsgericht Wien odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
 - „1. (a) Treba li formulaciju „u stvarima [koje] se odnose na ugovor koji sklapa osoba – potrošač, u svrhe za koje se može smatrati da su izvan njezine profesionalne djelatnosti“ u članku 15. stavku 1. Uredbe br. 44/2001 tumačiti na način da se:
 - i. tužitelj koji je kao potrošač stekao obveznicu na donositelja na sekundarnom tržištu i koji sada prema izdavatelju postavlja zahtjeve po osnovi odgovornosti u vezi s prospektom zbog povrede obveza obavještanja i provjere te uvjeta obveznice može pozivati na nadležnost predviđenu tom odredbom ako je kupnjom vrijednosnog papira od treće osobe derivativno stupio u ugovorni odnos između izdavatelja i prvotnog upisnika obveznice;
 - ii. u slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje pod točkom (a) podtočkom (i), tužitelj može pozivati na nadležnost iz članka 15. Uredbe br. 44/2001 i onda kada je treća osoba od koje je potrošač kupio obveznicu na donositelja istu prethodno stekla u svrhu koja se može smatrati profesionalnom djelatnošću te osobe, dakle ako tužitelj preuzima odnos na temelju obveznice od osobe koja nije potrošač, i

- iii. u slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje pod točkom (a) podtočkama (i) i (ii), tužitelj-potrošač može pozivati na nadležnost suda za potrošačke ugovore iz članka 15. Uredbe br. 44/2001 i u slučaju kada on sam nije imatelj obveznice nego je to treća osoba kojoj je tužitelj dao nalog za pribavljanje vrijednosnih papira i ona sama nije potrošač, a te papire sukladno ugovoru za tužitelja drži u vlastito ime kao skrbnik i njemu priznaje samo obveznopravni zahtjev za njihovu predaju?
 - (b) U slučaju potvrdnog odgovora na drugo pitanje pod točkom (a) podtočkom (i), predstavlja li članak 15. stavak 1. Uredbe br. 44/2001 osnovu za atrakcijsku nadležnost suda pred kojim se vodi spor o ugovornim pitanjima u vezi sa stjecanjem obveznice u pogledu zahtjevâ na temelju izvanugovorne odgovornosti za štetu u vezi s istim stjecanjem obveznice?
2. (a) Treba li formulaciju ‚u stvarima [koje] se odnose na ugovore [ako je predmet postupka ugovor ili zahtjevi iz ugovora]’ u članku 5. točki 1. podtočki (a) Uredbe br. 44/2001 tumačiti na način da se:
- i. tužitelj koji je na sekundarnom tržištu stekao obveznicu na donositelja i sada protiv izdavatelja postavlja zahtjeve po osnovi odgovornosti u vezi s prospektom zbog povrede obveza obavještavanja i provjere te uvjeta obveznice može pozivati na tu nadležnost ako je tužitelj kupnjom vrijednosnog papira od treće osobe derivativno stupio u ugovorni odnos između izdavatelja i prvotnog upisnika obveznica, i
 - ii. u slučaju potvrdnog odgovora na drugo pitanje pod točkom (a) podtočkom (i), tužitelj može pozivati na nadležnost iz članka 5. točke 1. podtočke (a) Uredbe br. 44/2001 i onda kada on sam nije imatelj obveznice nego je to treća osoba kojoj je tužitelj dao nalog za pribavljanje vrijednosnih papira i te papire sukladno ugovoru za tužitelja drži u vlastito ime kao skrbnik i njemu priznaje samo obveznopravni zahtjev za njihovu predaju?
 - (b) u slučaju potvrdnog odgovora na drugo pitanje pod točkom (a) podtočkom (i), predstavlja li članak 5. točka 1. podtočka (a) Uredbe br. 44/2001 osnovu za atrakcijsku nadležnost suda pred kojim se vodi spor o ugovornim pitanjima u vezi sa stjecanjem obveznice u pogledu zahtjevâ na temelju izvanugovorne odgovornosti za štetu u vezi s istim stjecanjem obveznice?
3. (a) Jesu li zahtjevi po osnovi odgovornosti u vezi s prospektom u skladu s propisima koji uređuju tržište kapitala i zahtjevi zbog povrede obveza zaštite i obavještavanja u vezi s izdavanjem obveznice na donositelja - zahtjevi u stvarima koje se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte u smislu članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001?
- i. u slučaju potvrdnog odgovora na treće pitanje, može li se dati isti odgovor i u slučaju kada navedene zahtjeve protiv izdavatelja ističe osoba koja sama nije imatelj obveznice nego raspolaže samo obveznopravnim zahtjevom na predaju obveznice protiv imatelja koji te vrijednosne papire za tužitelja drži kao skrbnik?
 - (b) Treba li formulaciju ‚u mjestu u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi’ iz članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 tumačiti na način da se, u slučaju kupnje vrijednosnog papira na temelju namjerno netočnih informacija,
 - i. mjestom nastanka štete ima smatrati domicil oštećenika kao mjesto u kojem se nalazi pretežiti dio njegove imovine?

- ii. u slučaju potvrdnog odgovora na treće pitanje pod točkom (b) podtočkom (i), može li se dati isti odgovor i u slučaju kada su nalog za kupnju i prijenos sredstava opozivi do namire transakcije, a do namire je došlo u drugoj državi članici određeno vrijeme nakon terećenja oštećenikova računa?
4. Treba li sud u okviru provjere nadležnosti prema člancima 25. i 26. Uredbe br. 44/2001 provesti opsežan dokazni postupak o spornim činjenicama koje su važne kako za pitanje nadležnosti tako i za osnovanost zahtjeva na koji se tužitelj poziva („dvostruko relevantne činjenice”) ili sud prilikom odlučivanja o pitanju nadležnosti može polaziti od točnosti tužiteljeva navoda?“

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

- 20 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 15. stavak 1. Uredbe br. 44/2001 tumačiti na način da se tužitelj koji je kao potrošač od treće osobe-poslovnog subjekta stekao obveznicu na donositelja može pozivati na nadležnost predviđenu tom odredbom u pogledu tužbe protiv izdavatelja te obveznice na temelju uvjeta obveznice, povrede obveze obavještanja i provjere kao i po osnovi odgovornosti u vezi s prospektom.
- 21 Prije svega, s jedne strane treba podsjetiti da u dijelu u kojem Uredba br. 44/2001 zamjenjuje Konvenciju od 27. rujna 1968. o sudskoj nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 1972., L 299, str. 32.), kako je izmijenjena uzastopnim konvencijama o pristupanju novih država članica toj konvenciji, tumačenje koje je Sud dao u odnosu na odredbe te konvencije vrijedi i za odredbe navedene uredbe ako se odredbe tih akata mogu smatrati istovjetnima (presuda Maletic, C-478/12, EU:C:2013:735, t. 27. i navedena sudska praksa).
- 22 S druge strane, pojmove sadržane u Uredbi br. 44/2001, a posebno one iz članka 15. stavka 1. te uredbe, valja tumačiti na autonoman način, polazeći ponajprije od sustava i ciljeva te uredbe, radi osiguranja njezine jedinstvene primjene u svim državama članicama (vidjeti presudu Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, t. 25. i navedenu sudska praksu).
- 23 Članak 15. stavak 1. Uredbe br. 44/2001 primjenjuje se ako su ispunjene tri pretpostavke, i to, kao prvo, da je jedna ugovorna strana potrošač koji djeluje u kontekstu za koji se može smatrati da je izvan njegove profesionalne djelatnosti, kao drugo, da je ugovor između takvog potrošača i poslovnog subjekta doista sklopljen i, kao treće, da takav ugovor ulazi u jednu od kategorija iz stavka 1. točaka (a) do (c) navedenog članka 15. Te pretpostavke moraju se kumulativno ispuniti pa, ako jedna od njih nije ispunjena, nadležnost se ne može zasnovati prema pravilima o potrošačkim ugovorima (presuda Česká spořitelna, EU:C:2013:165, t. 30.).
- 24 U tom pogledu iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da su prva i treća pretpostavka iz prethodne točke u konkretnom slučaju ispunjene, kako je, uostalom, i nezavisni odvjetnik istaknuo u točki 28. svojega mišljenja.
- 25 Stoga je dovoljno ispitati je li u okolnostima kao u glavnom postupku ispunjena druga pretpostavka u vezi s pitanjem je li sklopljen ugovor s tuženim poslovnim subjektom.
- 26 U tom pogledu iz sažetog prikaza činjenica suda koji je uputio zahtjev, što on ipak mora sam provjeriti, proizlazi da nema ugovora između Barclays Banka i H. Kolasse jer potonji nije imatelj obveznica koje se spominju u točki 14. ove presude, s obzirom na to da ih direktanlage.at u vlastito ime čuva kao

imovinu za pokriće. Nasuprot tomu, taj sud također navodi da je H. Kolassa mogao zatražiti isporuku certifikata iz odgovarajućeg udjela koji je držao u imovini za pokriće, s time da do prijenosa samih certifikata na njega nije došlo.

- 27 Prema izjavama H. Kolasse, u takvim okolnostima cilj zaštite potrošača obvezuje da se prihvati ekonomsko gledište i da se zaključi da je ugovor između njega i Barclays Banka stvarno sklopljen u smislu članka 15. stavka 1. Uredbe br. 44/2001 jer je direktanlage.at bio samo posrednik.
- 28 U tom pogledu valja podsjetiti da je članak 15. stavak 1. Uredbe br. 44/2001 iznimka kako od općeg pravila nadležnosti propisanog u članku 2. stavku 1. te uredbe, koji nadležnost dodjeljuje sudovima države članice u kojoj tuženik ima domicil, tako i od pravila posebne nadležnosti u pogledu ugovora, propisanog u članku 5. točki 1. iste uredbe, prema kojem je nadležan sud u mjestu u kojemu je obveza koja je predmet postupka izvršena ili treba biti izvršena. Zato se članak 15. stavak 1. svakako mora usko tumačiti (vidjeti presudu Česká spořitelna, EU:C:2013:165, t. 26. i navedenu sudsku praksu).
- 29 Nadalje, pretpostavka u vezi s postojanjem ugovora sklopljenog između potrošača i tuženog poslovnog subjekta jamstvo je predvidljivosti propisa o nadležnosti, što je jedan od ciljeva Uredbe br. 44/2001, kako proizlazi iz njezine uvodne izjave 11.
- 30 Slijedom toga, valja zaključiti da se zahtjev prema kojem ugovor mora biti sklopljen upravo s tuženim poslovnim subjektom ne može tumačiti na način da je ispunjen i u slučaju niza ugovora na temelju kojeg su određena prava i obveze dotičnog poslovnog subjekta preneseni na potrošača.
- 31 Ovo shvaćanje potkrijepljeno je usporednom analizom članka 15. i 16. Uredbe br. 44/2001.
- 32 Naime, pravila nadležnosti koja su za potrošačke ugovore propisana člankom 16. stavkom 1. navedene uredbe primjenjuju se prema tekstu tog članka samo na postupke koje potrošač pokrene protiv druge ugovorne stranke, što nužno podrazumijeva da je došlo do sklapanja ugovora između potrošača i tuženog poslovnog subjekta.
- 33 Sud je, doduše, istaknuo da pojam „druge ugovorne stranke“ iz članka 16. stavka 1. Uredbe br. 44/2001 treba tumačiti u smislu da on označava i ugovornog partnera poduzeća s kojim je potrošač sklopio dotični ugovor (presuda Maletic, EU:C:2013:735, t. 32.). Međutim, to tumačenje temelji se na posebnim okolnostima u kojima je potrošač od samog početka bio neodvojivo ugovorno povezan s dvama suugovarateljima. Nadalje, isključenje suugovaratelja sa sjedištem u državi članici potrošača iz područja primjene navedenog članka 16. dovelo bi do toga da bi sud pred kojim se vodi postupak povodom tužbe protiv dvaju suugovaratelja solidarno bio nadležan samo u pogledu poduzetnika sa sjedištem u drugoj državi članici.
- 34 Takvo tumačenje ne može vrijediti u okolnostima glavnog postupka, u kojima ugovor s tuženim poslovnim subjektom uopće nije sklopljen.
- 35 Na temelju prethodnih razmatranja proizlazi da članak 15. stavak 1. Uredbe br. 44/2001 treba tumačiti na način da se u okolnostima poput onih u glavnom postupku tužitelj koji je kao potrošač od treće osobe-poslovnog subjekta stekao obveznicu na donositelja a da nije sklopio ugovor s izdavateljem te obveznice – što je sud koji je uputio zahtjev dužan provjeriti – ne može pozivati na nadležnost predviđenu tom odredbom u pogledu tužbe protiv izdavatelja te obveznice na temelju uvjeta obveznice, povrede obveze obavještanja i provjere kao i po osnovi odgovornosti u vezi s prospektom.

Drugo pitanje

- 36 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 5. točku 1. podtočku (a) Uredbe br. 44/2001 tumačiti na način da se u pogledu tužbe protiv izdavatelja obveznice na donositelja na temelju uvjeta obveznice, povrede obveze obavještanja i provjere kao i po osnovi odgovornosti u vezi s prospektom tužitelj koji je tu obveznicu stekao od treće osobe može pozivati na nadležnost predviđenu tom odredbom.
- 37 Kako bi se odgovorilo na to pitanje, na samom početku treba podsjetiti da se za pojam „stvari koje se odnose na ugovore“ u smislu članka 5. točke 1. Uredbe br. 44/2001 ne može uzeti da on upućuje na kvalifikaciju mjerodavnog nacionalnog prava u pogledu pravnog odnosa o kojemu je riječ pred nacionalnim sudom. Naprotiv, taj pojam mora se tumačiti na autonoman način, polazeći od sustava i ciljeva te uredbe, radi osiguranja njezine jedinstvene primjene u svim državama članicama (presude Handte, C-26/91, EU:C:1992:268, t. 10. i Česká spořitelna, EU:C:2013:165, t. 45.).
- 38 Suprotno zahtjevu iz članka 15. stavka 1. Uredbe br. 44/2001, sklapanje ugovora nije pretpostavka za primjenu njezina članka 5. točke 1., tako da isključenje nadležnosti na temelju prve odredbe ne prejudicira nužno mogućnost primjene druge odredbe.
- 39 Međutim, iako članak 5. točka 1. podtočka (a) Uredbe br. 44/2001 ne zahtijeva sklapanje ugovora, ipak je za njegovu primjenu nužno utvrditi postojanje obveze, s obzirom na to da se sudska nadležnost na temelju te odredbe zasniva prema mjestu u kojemu je obveza koja je predmet postupka izvršena ili treba biti izvršena. Zato primjena pravila posebne nadležnosti u stvarima koje se odnose na ugovore podrazumijeva utvrđenje obveze koju je jedna osoba slobodnom voljom preuzela prema drugoj osobi, na kojoj se temelji tužiteljeva tužba (vidjeti presudu Česká spořitelna, EU:C:2013:165, t. 46. i 47.).
- 40 S tim u vezi, iz sažetog prikaza činjenica suda koji je uputio zahtjev proizlazi da Barclays Bank u okolnostima glavnog postupka nije slobodnom voljom preuzeo nikakvu obvezu prema H. Kolassi, iako na temelju mjerodavnog nacionalnog prava prema njemu ima određene obveze.
- 41 Na temelju prethodnih razmatranja proizlazi da članak 5. točku 1. podtočku (a) Uredbe br. 44/2001 treba tumačiti na način da se u okolnostima poput onih u glavnom postupku tužitelj koji je od treće osobe stekao obveznicu na donositelja a da izdavatelj te obveznice nije slobodnom voljom preuzeo neku obvezu prema tom tužitelju – što je sud koji je uputio zahtjev dužan provjeriti – ne može pozivati na nadležnost predviđenu tom odredbom u pogledu tužbe protiv tog izdavatelja na temelju uvjeta obveznice, povrede obveze obavještanja i provjere kao i po osnovi odgovornosti u vezi s prospektom.

Treće pitanje

- 42 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 5. točku 3. Uredbe br. 44/2001 tumačiti na način da se primjenjuje na tužbu kojom se želi utvrditi odgovornost izdavatelja certifikata na temelju relevantnog prospekta kao i po osnovi povrede drugih zakonskih obveza obavještanja kojima taj izdavatelj podliježe kako bi se omogućilo zasnivanje nadležnosti sudova prema domicilu tužitelja kao mjestu u kojemu se dogodio ili bi se mogao dogoditi štetni događaj.
- 43 S tim u vezi na samom početku treba podsjetiti da članak 5. točku 3. Uredbe br. 44/2001 treba autonomno i usko tumačiti (vidjeti u tom smislu presudu Coty Germany, C-360/12, EU:C:2014:1318, t. 43. do 45.).

- 44 Isto tako, pojam „stvari koje se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte“ u smislu članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 obuhvaća sve zahtjeve koji se temelje na odgovornosti tuženika i koji ne pripadaju u „stvari koje se odnose na ugovore“ u smislu članka 5. točke 1. podtočke (a) te uredbe (presuda Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, t. 20.). Zato valja zaključiti da su tužbe radi utvrđivanja odgovornosti protiv izdavatelja na temelju prospekta kao i na osnovi povrede drugih zakonskih obveza obavještavanja ulagatelja obuhvaćene stvarima koje se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte pod uvjetom da nisu obuhvaćene pojmom „stvari koje se odnose na ugovor“ kako je definiran u točki 39. ove presude.
- 45 Kada je riječ o primjeni članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 u okolnostima poput onih u glavnom postupku, valja podsjetiti da se izraz „mjesto u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi“ koji se spominje u toj odredbi odnosi kako na mjesto gdje je nastala šteta tako i na mjesto uzročnog događaja koji je doveo do nastanka štete, tako da bi tuženik mogao biti tužen, prema izboru tužitelja, pred sudom jednog ili drugog od navedenih mjesta (presuda Coty Germany, EU:C:2014:1318, t. 46.).
- 46 U tom smislu, ustaljena je sudska praksa da se pravilo nadležnosti predviđeno u članku 5. točki 3. Uredbe br. 44/2001 temelji na postojanju posebno bliske veze između spora i sudova mjesta u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi, koja opravdava dodjeljivanje nadležnosti tim sudovima radi pravilnog suđenja i procesne ekonomije (presuda Coty Germany, EU:C:2014:1318, t. 47.).
- 47 Budući da identifikacija jedne od poveznica priznatih u sudskoj praksi, navedenih u točki 45. ove presude, mora omogućiti utvrđivanje nadležnosti suda koji je objektivno u najboljem položaju da procijeni jesu li ispunjene pretpostavke za utvrđivanje odgovornosti tužene stranke, slijedi da se tužba može valjano podnijeti samo pred sudom na čijem se području nadležnosti nalazi mjerodavna poveznica (presuda Coty Germany, EU:C:2014:1318, t. 48.).
- 48 Valja podsjetiti da je Sud istaknuo da izraz „mjesto u kojemu se dogodio štetni događaj“ ne upućuje na tužiteljev domicil isključivo na temelju činjenice da je ondje pretrpio financijsku štetu zbog gubitka dijelova imovine do kojeg je došlo i koji je pretrpio u drugoj državi članici (presuda Kronhofer, C-168/02, EU:C:2004:364, t. 21.).
- 49 Slijedom toga, činjenica da financijske posljedice pogađaju tužitelja ne opravdava dodjeljivanje nadležnosti sudovima njegova domicila ako su se, kao što je to bio slučaj u predmetu koji je doveo do presude Kronhofer (EU:C:2004:364), i štetni događaj i nastanak štete ostvarili na državnom području druge države članice (vidjeti u tom smislu presudu Kronhofer, EU:C:2004:364, t. 20.).
- 50 Nasuprot tomu, takvo je dodjeljivanje nadležnosti opravdano ako je mjesto tužiteljeva domicila doista i mjesto štetnog događaja ili mjesto nastanka štete.
- 51 U tom pogledu, iz zahtjeva za prethodnu odluku, s jedne strane, proizlazi da do gubitka vrijednosti certifikata nije došlo zbog kretanja financijskih tržišta nego zbog upravljanja fondovima u koje je uloženi novac prikupljen izdavanjem tih certifikata, što je spriječilo pozitivan razvoj njihove vrijednosti u budućnosti. S druge strane, radnje i propusti koji se stavljaju na teret Barclays Bank u vezi sa zakonskim obvezama obavještavanja prethodili su ulaganju H. Kolasse i bili su, prema njegovim navodima, presudni za to ulaganje.
- 52 Ako se može pretpostaviti da su radnje i propusti Barclays Banka bili nužna pretpostavka za nastanak štete koju je H. Kolassa pretrpio, što je dovoljno za mogućnost primjene članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 (vidjeti u tom smislu presudu DFDS Torline, C-18/02, EU:C:2004:74, t. 34.), u tom smislu nadalje treba provjeriti u kojoj se mjeri u okolnostima glavnog postupka štetni događaj ili mjesto nastanka štete mogu smjestiti u mjesto tužiteljeva domicila.

- 53 Što se tiče štetnog događaja koji je prouzročio navodnu štetu, to jest navodne povrede zakonskih obveza Barclays Banka u vezi s prospektom i obavještanjem ulagatelja, valja istaknuti da se radnje i propusti koji mogu dovesti do takve povrede ne mogu smjestiti u mjesto domicila navodno oštećenog ulagatelja jer nijedan element spisa predmeta ne upućuje na to da su odluke o načinu ulaganja koje je ta banka nudila te o sadržaju relevantnih prospekata donesene u državi članici u kojoj taj ulagatelj ima domicil niti na to da su ti prospekti sastavljeni i distribuirani izvan države članice u kojoj ta banka ima svoje sjedište.
- 54 Nasuprot tomu, kada je riječ o nastanku štete, valja zaključiti da je u okolnostima koje su sažeto izložene u točki 51. ove presude šteta nastala u mjestu u kojemu ju je ulagatelj pretrpio.
- 55 Sudovi tužiteljeva domicila nadležni su voditi postupak povodom takve tužbe s obzirom na nastanak štete, među ostalim, ako ta šteta izravno nastane na tužiteljevu bankovnom računu kod banke sa sjedištem na području nadležnosti tih sudova.
- 56 Tako utvrđeno mjesto nastanka štete, u okolnostima koje su izložene u točki 51. ove presude, odgovara cilju Uredbe br. 44/2001 da se pojača pravna zaštita osoba sa sjedištem u Europskoj uniji tako da se istodobno omogući i tužitelju da lako utvrdi sud pred kojim može pokrenuti postupak i tuženiku da razumno predvidi pred kojim sudom može biti tužen (vidjeti u tom smislu presudu Kronhofer, EU:C:2004:364, t. 20.), s obzirom na to da izdavatelj nekog certifikata koji ne poštuje svoje obveze u vezi s prospektom, a odluči pripočiti prospekt u vezi s tim certifikatom u drugim državama članicama, mora očekivati da će nedovoljno informirani subjekti s domicilom u tim državama članicama uložiti u taj certifikat i pretrpjeti štetu.
- 57 Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, na treće pitanje valja odgovoriti tako da članak 5. točku 3. Uredbe br. 44/2001 treba tumačiti na način da se primjenjuje na tužbu kojom se želi utvrditi odgovornost izdavatelja certifikata na temelju relevantnog prospekta kao i po osnovi povrede drugih obveza obavještanja kojima taj izdavatelj podliježe, osim ako je ta odgovornost pitanje ugovornog odnosa u smislu članka 5. točke 1. navedene uredbe. Na temelju točke 3. istog članka 5., sudovi tužiteljeva domicila nadležni su voditi postupak povodom takve tužbe s obzirom na nastanak štete, među ostalim, ako navodna šteta izravno nastane na tužiteljevu bankovnom računu kod banke sa sjedištem na području nadležnosti tih sudova.

Četvrto pitanje

- 58 Svojim četvrtim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li u okviru provjere međunarodne nadležnosti prema Uredbi br. 44/2001 provesti opsežan dokazni postupak o spornim činjenicama koje su važne kako za pitanje nadležnosti tako i za osnovanost zahtjeva na koji se tužitelj poziva ili pak sud za odluku o pitanju nadležnosti treba smatrati da su sami tužitelji navodi u glavnom postupku točni.
- 59 Nesporno je da Uredba br. 44/2001 izričito ne uređuje opseg obveze nadzora koju nacionalni sudovi imaju prilikom provjere svoje međunarodne nadležnosti.
- 60 Iako se radi o pitanju nacionalnog postupovnog prava koje navedena uredba nema za cilj ujednačiti (vidjeti u tom smislu presudu G, C-292/10, EU:C:2012:142, t. 44.), primjena mjerodavnih nacionalnih pravila ipak ne smije nepovoljno utjecati na koristan učinak Uredbe br. 44/2001 (vidjeti presudu Shevill i dr., C-68/93, EU:C:1995:61, t. 36. i navedenu sudsku praksu).
- 61 U tom pogledu, Sud je izrazio stav prema kojemu cilj pravne zaštite zahtijeva da sud pred kojim se vodi postupak može lako donijeti odluku o svojoj nadležnosti, bez potrebe za razmatranjem glavne stvari predmeta (vidjeti presudu Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, t. 27.). Što se tiče primjene tog zahtjeva u okviru posebnih nadležnosti o kojima je riječ u glavnom postupku, Sud je, s jedne strane, zaključio da sud koji treba donijeti odluku u nekom sporu može čak i po službenoj dužnosti provjeriti

bitne pretpostavke svoje nadležnosti, s obzirom na ključne i relevantne elemente koje je istaknula zainteresirana stranka, a koji upućuju na postojanje ili nepostojanje ugovora (presuda Effer, 38/81, EU:C:1982:79, t. 7.).

- 62 S druge strane, kada je posebno riječ o članku 5. točki 3. Uredbe br. 44/2001, Sud je istaknuo da u stadiju provjere međunarodne nadležnosti sud koji vodi postupak ne ocjenjuje ni dopuštenost ni osnovanost tužbenog zahtjeva prema pravilima nacionalnog prava, nego isključivo utvrđuje poveznice s državom suda koje opravdavaju njegovu nadležnost na temelju te odredbe (presuda Folien Fischer i Fofitec, C-133/11, EU:C:2012:664, t. 50.). Zato taj sud može smatrati da su tužitelji relevantni navodi u pogledu pretpostavki odgovornosti za štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte utvrđeni samo radi provjere svoje nadležnosti na temelju te odredbe (presuda Hi Hotel HCF, C-387/12, EU:C:2014:215, t. 20.).
- 63 Valja istaknuti da obveza provođenja detaljnog dokaznog postupka u vezi s činjenicama relevantnima kako za nadležnost tako i za i meritum već u ovom stadiju postupka povlači za sobom opasnost od prejudiciranja u pogledu ocjene merituma.
- 64 Iako sud koji vodi postupak u slučaju tuženikova osporavanja tih tvrdnji nije, dakle, dužan u stadiju utvrđivanja nadležnosti provesti dokazni postupak, valja naglasiti da cilj pravilnog suđenja koji je u pozadini Uredbe br. 44/2001 i poštovanje sudačke autonomije u obavljanju svojih funkcija zahtijevaju da sud koji vodi postupak može ispitati je li međunarodno nadležan na temelju svih informacija kojima raspolaže, uključujući i eventualna tuženikova osporavanja.
- 65 Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, na četvrto pitanje valja odgovoriti tako da u okviru provjere nadležnosti prema Uredbi br. 44/2001 ne treba provesti opsežan dokazni postupak o spornim činjenicama koje su važne kako za pitanje nadležnosti tako i za osnovanost istaknutog zahtjeva. Međutim, sud koji vodi postupak slobodno može ispitati svoju međunarodnu nadležnost na temelju svih informacija kojima raspolaže, uključujući eventualna tuženikova osporavanja.

Troškovi

- 66 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

- 1. Članak 15. stavak 1. Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima treba tumačiti na način da se u okolnostima poput onih u glavnom postupku tužitelj koji je kao potrošač od treće osobe-poslovnog subjekta stekao obveznicu na donositelja a da nije sklopio ugovor s izdavateljem te obveznice – što je sud koji je uputio zahtjev dužan provjeriti – ne može pozivati na nadležnost predviđenu tom odredbom u pogledu tužbe protiv izdavatelja te obveznice na temelju uvjeta obveznice, povrede obveze obavještanja i provjere kao i po osnovi odgovornosti u vezi s prospektom.**
- 2. Članak 5. točku 1. podtočku (a) Uredbe br. 44/2001 treba tumačiti na način da se u okolnostima poput onih u glavnom postupku tužitelj koji je od treće osobe stekao obveznicu na donositelja a da izdavatelj te obveznice nije slobodnom voljom preuzeo neku obvezu prema tom tužitelju – što je sud koji je uputio zahtjev dužan provjeriti – ne može pozivati na nadležnost predviđenu tom odredbom u pogledu tužbe protiv tog izdavatelja na temelju uvjeta obveznice, povrede obveze obavještanja i provjere kao i po osnovi odgovornosti u vezi s prospektom.**

3. Članak 5. točku 3. Uredbe br. 44/2001 treba tumačiti na način da se primjenjuje na tužbu kojom se želi utvrditi odgovornost izdavatelja certifikata na temelju relevantnog prospekta kao i po osnovi povrede drugih obveza obavještanja kojima taj izdavatelj podliježe, osim ako je ta odgovornost pitanje ugovornog odnosa u smislu članka 5. točke 1. navedene uredbe. Na temelju točke 3. istog članka 5., sudovi tužiteljeva domicila nadležni su voditi postupak povodom takve tužbe s obzirom na nastanak štete, među ostalim, ako navodna šteta izravno nastane na tužiteljevu bankovnom računu kod banke sa sjedištem na području nadležnosti tih sudova.
4. U okviru provjere nadležnosti prema Uredbi br. 44/2001 ne treba provesti opsežan dokazni postupak o spornim činjenicama koje su važne kako za pitanje nadležnosti tako i za osnovanost istaknutog zahtjeva. Međutim, sud koji vodi postupak slobodno može ispitati svoju međunarodnu nadležnost na temelju svih informacija kojima raspolaže, uključujući eventualna tuženikova osporavanja.

Potpisi